

Mekân ve Çevre Açısından Kullanıcı Gereksinimlerine Uygun Küçük Ölçekli Yaşam Alanları

Necla Semerci^{1*}, Fehime Yeşim Gürani²

¹İç Mimarlık Bölümü, Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye

²İç Mimarlık Bölümü, Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye
(*neclasemerci@gmail.com)

Özet – Küçük ölçekli yaşama mekânını tercih etmek, birçok insan için bir yaşam biçimi olmakla birlikte günümüzde pandemi, doğal afetler neticesinde gereklilik haline gelmiştir. Mimari kütlede mekânın boyutları çevre, eylemler ve eylem alanlarına bağlı olarak belirlenirken kullanıcı konforu da tasarıma yön veren bir başka etkidir. Bir mekânın her bir kullanıcının değişen gereksinimlerine cevap verebiliyor olması mekânın boyutlarından çok o mekânın esnekliği ve işlevselliği ile de ilgilidir. Küçük ölçekli yaşama mekânlarında işlev ve çevre açısından kullanıcı gereksinimlerine göre biçimlenme ölçütleri bu çalışmasını konusunu oluşturmaktadır. Çalışma kapsamı; ölçek kavramı, küçük ölçekli yaşam alanları ve bu alanların niceliksel, niteliksel karakterinin araştırılması olarak sınırlandırılmıştır. Bu kapsam doğrultusunda seçilen örnek mekânlar analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, belirlenen küçük mekânlarda işlevsellik, esneklik, modülerlik ve taşınabilirlik kriterlerinin tespit edilmesi ve kullanıcıların aidiyet ve mahremiyet duygularının bu mekânlar üzerinde etkilerinin incelenmesidir. Çalışmanın sınırlılığını oluşturan konu özelinde küçük ölçekli yaşam alanı örnekleri belirlenerek bu yaşam alanlarının tasarım ölçütleri değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler arşiv, literatür ve bilimsel yayın çalışmalarına dayanmaktadır. Yapılan analiz sonucu belirlenen gereksinimleri karşılamaya yönelik saptamalarda bulunulmuştur. Küçük ölçekli yaşam alanları çerçevesinde incelenen örnek mekânlarda, kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda tasarımın gereklilikleri maddeler halinde sunulmuştur ve farklı bir yaşam modelinin geliştirilebilmesi düşüncesi irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler – Küçük yaşam alanı, mekânda esneklik, modüler mekân, aidiyet, mahremiyet.

Small Scale Living Spaces Suitable for User Requirements in terms of Space and Environment

Abstract – Although choosing a small-scale living space is a way of life for many individuals, today it has become a necessity as a result of the pandemic and natural disasters. While the dimensions of the space are determined depending on the environment, actions, and action areas in the architectural mass, user comfort is another factor that shapes the design. The responsiveness to the different needs of various users is not only about the dimensions of the space but also about its flexibility, functionality and portability. The subject of this study is the criteria for the shaping of small-scale living spaces according to user needs in terms of functionality and environment. The scope of the study is limited to the concept of scale, small-scale living spaces, and the investigation of the quantitative and qualitative character of these spaces. The sample spaces selected in line with this scope were analyzed. The aim of the study is to determine the criteria of functionality, flexibility, and modularity in the determined small spaces and to examine the effects of the sense of belonging and privacy of the users in these spaces. Examples of small-scale living spaces were identified and the design criteria of these living spaces were evaluated based on the subject that constitutes the limitation of the study. The assessments are based on the archives, literature, and scientific publications. Determinations were made to meet the requirements determined as a result of the analysis. In the sample spaces examined within the framework of small-scale living spaces, the requirements of the design in line with the user requirements are presented in bullet points and the idea of developing a different living model is examined.

Keywords – Small living space, flexibility in space, modular space, belonging, privacy.

I. GİRİŞ

İnsanlar barınma içgüdüğü ile en temel anlamda tanımlanmış mekânlarda yaşamaya başladıklarında buldukları çevreyi biçimlendirmişlerdir. Barınma varoluştan bugüne dek insan hayatının temel bir gereksinimidir. Mekân kavramının bir meslek olarak mimarlık çatısı altında yer alması 20. yüzyılın başlarına rastladığından bahsetmek mümkündür. İlk çağlarda doğada bulunan mevcut mekânlar barınma amaçlı kullanılırken 20. yüzyıl ile birlikte teknolojinin de etkisi ile mekânlar

kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda biçim olarak küçülebilmektedir. Teknolojinin yanı sıra nüfus artışının şehirlerdeki konut alanlarına olumsuz yansımaları sonucu bina inşaat alanları azalmış ve arsaların ekonomik değeri de artmıştır. Özellikle son yıllarda pandemi, deprem gibi doğal afetler de küçük mekân gerekliliğini doğuran yan sebeplerdir. Mimarlığın odağını oluşturan insan ve mekân kullanım süresi boyunca birbirleri ile etkileşim içindedir. Bu etkileşimden kaynaklı kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda mekânın boyutları tasarımcı tarafından belirlenmektedir. Yukarıda bahsedilen sebeplerin etkisinde yaşama mekânı boyutları

zaman içinde küçülürken farklı işlevler için aynı mekânın kullanımı gereği doğmuştur. Esneklik olarak adlandırılan bu özellik mekânın boyutlarının küçülmesine yardımcı olmuştur. Kullanıcı konforu ve sağlığından uzaklaşmadan tasarlanan küçük yaşam alanları bu çalışmanın materyalini oluşturmaktadır.

Üç boyutla ifade edilen mimari mekân işlevlerin ölçekli olarak küçültülmesi ile elde edilen ve günlük yaşamın sürdüğü, aynı hacim içinde farklı eylemlerin gerçekleştirilmesine olanak tanıyan esnek ve değişebilir olma özelliği ile uyumlu konstrüksiyonu yaşam alanının hacimsel niteliğini belirlemektedir. Tasarlanacak hacim, işlevi ve içinde yaşayacak olan kullanıcının istek ve ihtiyaçları ile birlikte mimari kabuğun biçimini oluşturur. Bu biçim optimum boyutlarda olduğunda herhangi bir alan kaybı olmaz ve hem ergonomik hem de teknik açıdan doğru donatı ve sabit mobilyalar ile donatılmış kullanıcı konforunu sağlayan yaşam alanı elde edilmiş olur. Bu tür hacimler üzerine yapılan bir araştırmada küçük yaşam alanlarının;

- Sürdürülebilir bir anlayışa sahip olduğu
- Deneysel yönlerinin bulunduğu
- Kavramsal yaklaşımlar barındırdığı
- Esnek bir mimari anlayışa sahip olduğu
- İhtiyaca göre uyarlanabilir olduğu
- Barınma ihtiyacına hızlı çözüm sağladığı
- Çevre ile uyumlu, çevreci yapılar olduğu
- Metrekare israfına çözüm olabilecek nitelikte olduğu savunulmaktadır [1].

Belentepe ve Kariptaş (2019)'ın hazırladığı bir çalışmada ise akıllı mimari çözümleri ile "genişletilmiş" küçük yaşama mekânlarının kullanıcı konforunu sağlayarak mikro konut tasarım yaklaşımının yaygınlaşabileceğini vurgulamaktadırlar [2]. Böylece küçük alanlara sahip birimler toplumun bir araya gelerek sosyo-kültürel faaliyetlerini sürdürebilecekleri rekreasyon alanları ve yeşil alanlara olanak tanıyabileceğini belirtmektedirler.

II. MATERYAL VE YÖNTEM

Küçük ölçekli mekânların incelendiği bu çalışmada kullanıcı konforunu sağlayan ergonomik 6 yaşama mekânı materyal olarak belirlenmiştir.

- Diogene
- Elo Studio
- Micro Courtyard House
- Habitable Module IWI
- The Hermitage Cabin
- Sınırdaki Barınak

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı yukarıda isimleri geçen 6 yaşama alanı kullanıcı gereksinimleri, işlevsellik, esneklik, modülerlik, taşınabilirlik, aidiyet ve mahremiyet özelliklerine göre mimari çizimleri ve görselleri üzerinden incelenmiştir.

A. Mimaride ölçek kavramı ve kullanımı

Bir tasarımın oluşmasında boyut ve boyutsal ilişkiler tasarım süreci boyunca değişime en yatkın niteliklerdir. Bu değişim yapı tasarımında boşlukların ve boyutların öngörülmesinde ortaya çıkmaktadır. Ölçek, tasarımda farklı biçimlere sahip bir dizi tekrarlanan boyut şeklinde tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle ölçek, bir nesneyi karşılaştırmayla boyutsal olarak farklı algılamamıza yarayan ilişkiler bütünü ifadesi ile açıklanabilir. Mimaride ölçek,

kullanıcı temel ihtiyaçları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda mekânın fiziksel ve algısal olarak sınırlarının belirlenmesi için gerekli olan tasarım aracıdır.

Doğan Hasol (1998) ölçeği, çizimde yer alan uzunluklarla bunların ifade ettiği gerçek uzunluklar arasındaki oran, makyas şeklinde tanımlamaktadır. Ching'e göre; oran, biçim veya mekânın boyutları arasındaki düzenlenmiş bir matematiksel ilişkiler bütünüdür. Ölçek ise nesnelerin boyutunu başka bir nesneye göre nasıl algıladığımızla ilgilidir. Ölçek değerlendirirken nesnel karşılaştırılmaktadır. Bir nesnenin veya mekânın karşılaştırılması, genel kabul gören bir birim, ölçüm standardı olabilmektedir [3]-[4]. Ölçek kavramı bazen göreceli büyüklük olarak tanımlanırken aynı zamanda sembolik anlamıyla da kullanılmaktadır [5]. Boyutları ile tarif edilen bir mekân aynı zamanda insana hissettirdiği soyut, anlamsal boyutu ile de başka bir mesaj verebilmektedir. Mimari kütlelerin nicelikselleştirilmesi ve iç mekânı nicelikselleştirme birbirine yakın anlamlar taşımaktadır. Mavridou (2007) çalışmasında mimari kütlelerin yalnızca boyutları değil biçimi de yapıyı çevrenin anlaşılabilirliğini etkileyebileceğini belirtmektedir [6].

Günlük hayatımızda yapıların içinde ve çevresinde genellikle insanlar bulunmaktadır. İnsan kendi türüne aşına olduğundan kısa, uzun boydaki insanları hemen seçebilmektedir. İnsan figürü, yapı ve yapının elemanları ile görülebilen ve onlara standart bir boyut uygulayan bir ölçü oluşturmaktadır. Bu ölçü insan ölçeğidir ve ölçeğin gelişmesinde önemli sayılan, ölçek analizini sunan bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Yapıların içinde insanlar mekânın mimari formunu, boyutlarını, iç mekânda yer alan mobilya ve yüzey malzemeleri, renk ve dokuyu kıyaslayarak zihninde bir ölçü oluşturmaktadır. Bu ölçü insan ölçeğidir ve ölçeğin belirlenmesinde kullanıcının algısı önemli bir belirleyicidir.

B. Küçük ölçekli yaşam alanı, kullanıcı ve çevre gereksinimi

Küçük ölçekli yaşam alanları, genellikle kısıtlı alanlarda işlevselliği artırarak kullanıcı konforunu sağlamayı hedeflemektedir. Bu alanlar, kullanıcıların psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ve çevresel faktörler dikkate alarak tasarlanmaktadır.

B.1. Küçük ölçekli yaşam alanı

Ching (2004), küçük ölçeğin bir iç mekânın veya mekânda yer alan öğelerin boyutlarının insan ölçeğiyle bağlantılı olduğundan bahsetmiştir. Bu bağlantı görsel ölçek ile tespit edilmektedir. Bir nesnenin ölçeği, çevrede boyutları bilinen ve tahmin edilen diğer nesnelere kıyaslandığında kurulabilmektedir [4]. Bir mekânın küçük ölçekli olma özelliği, çevresinde bulunan diğer mekânlarla kıyaslanarak belirlenmektedir. Küçük ölçekli mekânlara değinen Licklider (1965)'e göre, küçük ya da konut ölçeğindeki mimari, ilk olarak tanımlanan insan ölçeğidir. Yaşam alanlarında kapılar, dolaplar ve mobilyalar gibi unsurların boyut standartlarını net bir şekilde belirlemek, minimum alan kullanımını sağlamak için önemlidir [5]. Bu nedenle küçük ölçekli mekânların verimli kullanılması ve mekândaki donatıların kullanıcı ihtiyacını karşılaması ve işleve hizmet etmesi gerekmektedir.

Akgül (2006)'ün aktarımına göre insanoğlu içinde yaşadığı çevreyi şekillendirerek kendine uygun yaşam ortamları

yaratmak istemektedir. Bu nedenle, insan ile çevresi arasında karmaşık ve hassas bir ilişki vardır; bu ilişki insanın çevresini şekillendirmesiyle ve oluşturmasıyla güçlenmektedir [7]-[8]. Değişen yaşam biçimleri, yönetim yapısı, ekonomik durum, nüfus artışı, göçler vb. nedenler farklı yaşam koşullarını oluşturmaktadır [9]. Günümüzün yaşam alanı seçiminde yaygın olan “Tiny House” ve “Small House” gibi eğilimlerin temelinde fazlalıklardan kurtulma ve doğanın içinde insanın kendini bulması isteği yatmaktadır [10]. Küçük ölçekli olarak nitelendirilen bu mekânlar kullanım ve işlevlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu hususta mekân kullanıcıların çevreyle ilişkisi ve çevreden beklentileri önemlidir.

B.2. Kullanıcı ve çevre gereksinimleri

Küçük ölçekli yaşam alanlarında kullanıcı gereksinimleri bireylerin toplum içindeki görev ve eylemlerini verimli şekilde yerine getirebilmeleri için zorunlu gereksinimlerdir. Akçaoğlu'nun (2019) aktarımına göre mekân tasarımı kullanıcı ve gereksinimleri için önem taşımaktadır. Kullanıcı için gerekli çevresel koşulların tanımlanması ve uygun niteliklerin bu çevreye kazandırılması önemlidir [11]-[12]. İnsanın kendi gereksinimlerini algılama biçimi ve şiddeti, zihinsel şemasına bağlıdır. Zihinsel şema, insanın sosyo-kültürel verilerine, kişilik özelliklerine, yaşam deneyimlerine, çevreden edindiği bilgilerin nicelik ve niteliğine, bir başka deyişle değer ve tutumlarına bağlıdır [13].

İnsanların gereksinimleri, fizyolojik, toplumsal ve psikolojik açıdan rahatsızlık duymaksızın yaşamlarını sürdürebilmeleri ve yaptıkları işlerde etkin bir şekilde verimli olabilmeleri için gerekli olan tüm çevresel ve sosyal koşulları içermektedir. Şekil 1 de görülen Abraham H. Maslow'un belirlediği temel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların hiyerarşisi, yaşam alanı tasarımında dikkate alınması gereken önemli unsurlardır [14]-[15].



Şekil 1 Maslow İhtiyaçlar Gereksinimi [14] (Şekil yazarlar tarafından yeniden oluşturulmuştur.)

Gereksinimlerde akışların hareketleri insanların istekleridir. Kullanıcı gereksinimleri; insanların fizyolojik, toplumsal ve psikolojik açılardan, rahatsızlık duymadan yaşamlarını sürdürmeleri ve gerçekleştirdiği eylemlerde verimli olmalarına yardımcı olan çevresel ve toplumsal koşullardır [16]. Kullanıcı gereksinimleri fiziksel ve psiko-sosyal olarak iki ana grupta incelenmektedir [15] (Tablo 1).

Tablo 1. Kullanıcı gereksinimleri [15]

Fiziksel	Mekânsal Gereksinimler	Antropometrik ve ergonomik gereksinimler
	Isısal Gereksinimler	Sıcaklık, nem ve hava hareketleri
	İşitsel Gereksinimler	Sesin yansımaları ve dağılım durumu
	Görsel Gereksinimler	Uygun ışık ve aydınlık düzeyi
	Sağlık Gereksinimleri	Temiz ve pis su giderlerinde hijyen
	Emniyet Gereksinimleri	Yapı sağlamlığı ve güvenlik
Psiko-sosyal	Mahremiyet Gereksinimleri	İşitsel, görsel, kişisel gizlilik
	Davranışsal Gereksinimler	Bireysel, kamusal uzaklıklar
	Estetik Gereksinimler	Biçim, renk, doku özellikleri
	Toplumsal Gereksinimler	Toplumsal yapı ve ilişkiler

Fiziksel kullanıcı gereksinimleri, kullanıcıların eylemlerini gerçekleştirmeleri esnasında, bulunduğu ortamdaki rahatsız olmamaları için gerekli ve uygun fiziksel koşulların sağlanarak kullanıcı konforunun oluşturulmasıdır. Bu gereksinimler, mekânsal, sağlık, fiziksel çevre şartları ve güvenlik gereksinimleri olarak alt başlıklarda açıklanabilmektedir [17]. Toplumsal bir varlık olan insan, bulunduğu çevrede kabul edilme, tanınma, sosyal varlığını kişisel yönlerini geliştirebilme gibi birtakım psikolojik ihtiyaçlar duymaktadır [18]. Psiko-sosyal gereksinimler bir eylemin psikolojik açıdan herhangi bir rahatsızlık duyulmadan yerine getirilebilmesi için gerekli çevre koşullarıdır [19]. Kullanıcının kültür grubuna ve yaşadığı ortama bağlı olarak değişen, kişisel istek ve arzulara ilişkin özelliklerdir. Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimleri, gizlilik, davranışsal, estetik ve toplumsal gereksinimler olarak sınıflandırılabilir [17].

C. Niceliksel kavramlar ve bu kavramların küçük ölçekli yaşam alanlarındaki anlamı

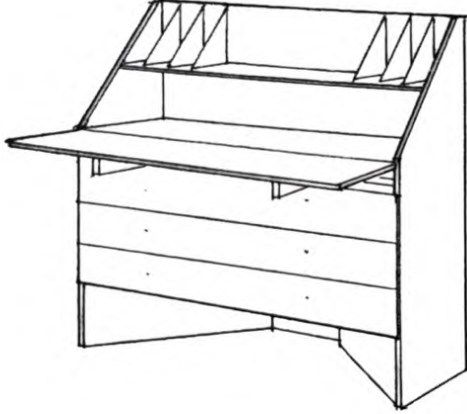
Yaşam alanlarında mekânda bulunan donatıların ve mobilyaların ölçülebilir bazı kriterleri vardır. Bu çalışmada ise yaşam alanlarında niceliksel kavramlar olan; işlevsellik, esneklik, modülerlik ve taşınabilirlik kavramları ele alınmıştır.

C.1. İşlevsellik

Mimarlıkta işlev, tasarıma cevap verebilecek nitelikleri ve bunu sağlayacak formları araştırır ve tanımlayan bir bilgi alanıdır [20]. Bir mekânın en temel gerekliliklerinden biri işlevselliğidir. Tasarımcının mekân kurgusu içinde yapıyı ortaya koyarken işlevselliği düşünerek hareket etmesi gerekmektedir [21]. İşlev, kullanılış veya işleyiş bakımından

amaca uygunluk; belirli bir amaçla ilgili eylem türü veya amacı gerçekleştiren eylem biçimi; belirli bir nesneyle birlikte yapılan görev olarak tanımlanmaktadır [22]. Mekân içindeki mobilyalar, kullanıcıların ihtiyaçlarına göre ebatları değiştirilerek, temel biçimlerini ve işlevlerini kaybetmeden yeni bir düzenleme olanağı sunmaktadır [11].

Örneğin, Şekil 2’de gösterilen çok işlevli mobilya, farklı kullanım dönemlerinde biçim değişikliği gösterirken, diğer işlevlerini de başarıyla yerine getirmektedir. Mekân kurgusunda bir donatıya veya bir mobilyaya ek bir işlev yüklenirken asıl işlevi unutulmamalıdır.

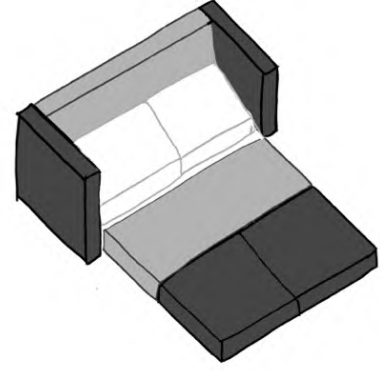


Şekil 2 Yazı masasına dönüştürülebilir mobilya [4]

Küçük ölçekli yaşam alanlarında işlevler, kullanıcının isteklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin dinlenme işlevi kişiden kişiye değişebilmektedir. Kimi yatarak dinlenirken, kimi spor yaparak veya küçük el işleri ile uğraşarak dinlenebilmektedir. İşlevsellik, fonksiyonellik olarak da tanımlanmaktadır. Küçük ölçekli mekânların kullanımında birden fazla fonksiyonun düşünülmesi gerekmektedir. Böylece mekân içerisinde farklı boyutlarda ayrı işlevleri bulunan mobilyalar yerine birden fazla işleve yanıt veren mobilyaların tasarlanması daha uygundur.

C.2. Esneklik

Esneklik; bir çözümün değişen ihtiyaçları, kendisinde hiçbir değişiklik yapılmadan karşılanabilmesi niteliğine verilen isimdir. Esneklik uyabilirlik kavramını da kapsamaktadır [23]. Günümüzde de esneklik kavramı, mevcut mekânın yeni fonksiyonları taşıyabilmesi, mekânın büyüebilmesi, sürekliliğiyle ve teknik ekipmanların değişimiyle açıklanmaktadır [24]. Esneklik başka bir deyişle mevcut yapının dış kabuğunda hiçbir değişiklik yapılmadan, yapı içindeki diğer bileşenlerin değiştirilmesiyle ihtiyaçların karşılanması ve yeniliklere uyum sağlanması olarak tanımlanabilir [11]. Esnek kullanım olanağının sağlandığı Şekil 3’te görülen mobilya, kullanıcının isteklerine göre yatma veya oturma eylemlerini karşılayabilecek niteliktedir. Küçük ölçekli mekânlarda bir mobilyanın birden fazla işlevinin olması, gereksinimleri karşılayacak daha az sayıda mobilya kullanımını sağlayarak kaplayacağı alan azaltacaktır. Böylece kısıtlı hacimlerde maksimum düzeyde fayda sağlanabilecektir.

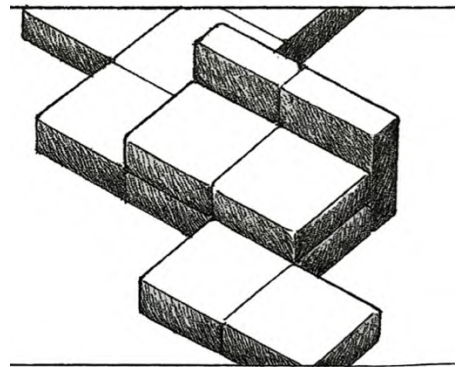


Şekil 3 Yatma veya oturma eylemlerini karşılayabilen esnek mobilya

Esneklik kavramı yalnızca mekân boyutlarındaki değişim olarak tanımlanamamaktadır. Esneklik, mekânda yer alan mobilya elemanlarının, ana işleviyle birlikte başka işlevde de kullanılabilmesidir. Esnek mobilyaların ikincil işlevleri mutlaka rasyonel çözümler olmalıdır. Uyabilirlik kavramı bu konuda önem taşımakta ve mobilyanın tüm işlevlerinde geçerliliğini sürdürmelidir.

C.3. Modülerlik

Modüler, birbiriyle orantılı parçalardan oluşan bir parçalar bütünü anlamındadır. Modülerlik anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte, modüler sistemlerin kullanımı standart uygulamaları daha erişilebilir hale getirmektedir. Günümüzde modüler birimler, sunduğu standart protokoller sayesinde hem tasarımcılar hem de kullanıcılar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu durum, tasarım süreçlerini daha verimli kılmakta ve ürün geliştirme esnekliğini artırmaktadır [25]. Mimaride mekânların modülerlik anlayışıyla ele alınması düşüncesi, benzer öğelerin eşit aralıklarla dizilmesiyle, yani sütun dizileriyle başlamıştır. Sütun çaplarını modül olarak alan bir mimari planlama yöntemi, tarihte ilk kez Vitruvius belirtmiştir. Vitruvius, bu terimi mimari düzenlerin kurallarını belirtmek için kullanmıştır. Vitruvius’un belirttiği modül, her sütunun taban çapının yarısına eşittir [26]-[2]. Modülerlikle hem ihtiyaçların karşılanması hem de oransal ölçekte modüllerin bir araya gelmesi sağlanmaktadır. Şekil 4’te de görüldüğü üzere modüller, bazı noktalardan birleşip ayrılarak kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Küçük ölçekli mekân içerisinde tasarlanmış bu modüllerin yer alması yaşam alanlarından maksimum verim almaya olanak tanımaktadır.



Şekil 4 Modüler tefriş elemanı [4]

C.4. Taşınabilirlik (Mobilité)

Latince “mouibilis” sözcüğünden evrimleşip Fransızca’ya “mobilis” olarak geçen mobil kelimesi; hareketli, hareket eden anlamına gelmektedir [27]. Bu tanımdan yola çıkarak mobil mekânlar, motorlu aksamla hareket edebilen veya başka motorlu taşıtlarla taşınabilen ve kısa süreli veya tam zamanlı yaşam için gerekli ekipmanları içeren bir barınak olarak tanımlanmaktadır. Transfer edilebilme, kurulum ve erişim kolaylığının yanı sıra; talebe bağlı özel şekilde üretilebilmesi yönünden tercih edilmektedir [28].

Mimaride mekânların taşınabilir olma özelliği, geçici bir soruna yönelik bir çözüm olmanın ötesinde bir kavramdır. Taşınabilir mimari, kullanıcının belirli bir coğrafi konuma bağlı olmaksızın süreklilik ve yer hissi sağlama ihtiyacını karşılamaktadır [29]. Taşınabilir olması yönünden küçük ölçeklerde tasarlanması avantaj olarak görülen bu yapılar kısıtlı mekân içinde işlevselliği de beraberinde getirmektedir [30]. Bu mekânlar, kullanım amacı, kullanıcı sayısı, hareket yapısı ve hareket kabiliyetine göre tasarım sürecinde yapısal farklılıklar göstermektedir. Kullanıcının mekânı tercih etmesi veya zorunlu olarak kullanması, geçici ya da kalıcı yerleşimi belirleyen en önemli unsurlardır [31].

D. Niteliksel kavramlar ve bu kavramların küçük ölçekli yaşam alanlarındaki anlamı

Birey hem çevresel hem de kişisel özellikleri sayesinde bir davranışlar bütünü içerisinde ve eyleme dönüşen davranışlarla mekânda etkileşim halindedir. Bu karşılıklı ilişkinin sonucunda birtakım kavramlar ortaya çıkmaktadır [32]. Bu çalışma özelinde mekân ve mekân kimliğinin yanı sıra bireyin kimliğinin şekillenmesinde önemli olan bu niteliksel kavramlardan, aidiyet, mahremiyet konuları ele alınmıştır.

D.1. Aidiyet

Bireyin kimliği, mekânın kimliğiyle doğrudan bir ilişki içindedir. Kullanıcının yaşamını geçirdiği mekânlar, bu mekânların barındırdığı fiziksel verilerle birlikte, öz kimliği, duyguları ve düşünceleri arasında sıkı bir bağ oluşturur [32].

Örer (2002)’in aktardığı üzere; kullanıcının kimliği fiziksel sınırlılıklarla birlikte sembolik kısıtlamalara bağlı olarak gelişmektedir. Kimlik bir dışavurumdur. Bu dışavurum, hem kullanıcı kimliğinin mekânın kimliğine yansması, hem de mekânın, kullanıcı kimliğine etkisi şeklinde bir sürecin de gelişmesine neden olur. Sonuçta, kullanıcı ve mekân kimliği, karşılıklı etkileşim halinde olan bir sistemler bütününe dönüştürmektedir [33]-[34]. Bireyde var olan sahiplenme ve mekânla kimlik kazanma olgusu önemli bir özelliktir [35]. Birey yaşadığı toplumda psikolojik gereksinimleri doğrultusunda bir yere ait olma isteği duymaktadır. Mekân izin verdiği ölçüde bu hissini tatmin edebileceği en önemli mekân, kendi yaşam alanı olmaktadır.

Ait olma duygusunun, mekâna yer özelliği kazandırılmaktadır. Aidiyet duygusunun temelinde tanıma ve özümleme vardır. Bireyler, dış dünyayı anladıklarını, davranışlarını yönlendirdiklerini, çevresini tanıdıklarını ve özümstedikleri ölçüde kendilerini "kendi yerleri" olan bir çevrede hissetmektedir [36]. Her mekânda aidiyetlikten bahsedilmeyebilir. Ancak bir yaşam alanının, kullanıcıya aidiyet duygusunu vermesi önemlidir. Kullanıcı temel

ihtiyaçlarını karşıladığı mekânda belirli bir zaman geçirir ve mekâna karşı aidiyet hissedebilmektedir.

Ak’ın (2006) aktarımı ile insanın mekânla ilişkisi o mekânı anlamlı kılmaktadır. İnsan varlığıyla mekân tanımlı hale gelmektedir. Boşluk, algılanan değerler doğrultusunda bakış açılarının üst üste örtüşmesinden dolayı tanımlanarak, yeri, yani mekânı oluşturmaktadır. Bir başka deyişle mekân insan ihtiyaçlarından dolayı var olmasının yanında, algılayıcı konumundaki insana ihtiyaç duymaktadır [36]-[37]. Bu sayede mekânın kullanıcıyı olan insan kendi kimliğini, kültürünü ve beğenisini yaşadığı mekâna yansıtır ve buna bağlı olarak mekân kişiselleştirmektedir.

D.2. Mahremiyet

Mahremiyet, insanın kendi içinde oluşturduğu sınırlı bir kontrol işlemi olarak tanımlanabilmektedir. Bazen birey ve gruplar, dışarı ile iletişim kurmak isterken, bazen de dış dünya ile bağlarını kısmen veya tamamen koparmaktadırlar. Diğer bir deyişle mahremiyet kavramının tanımı, girdi ve çıktı kontrolünü belirleyen bileşenlere göre farklılaşabilmektedir [38].

Yaşama mekânlarında dışarı ile kurulan bağı pencere açıklıkları ile sağlanmaktadır. Pencereden girip kullanıcının arkasından gelen ışık, kullanıcıya güven vermektedir. Güven duygusu, kullanıcının mekân içerisinde kendini rahat hissetmesini sağlayarak mahremiyeti desteklemektedir [39].

Küçük ölçekli mekânlarda, kullanıcılar kendilerini köşelere çekerek sosyal etkileşimden uzaklaşma isteği göstermektedir; bu durum, mahremiyet arayışlarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bireyin diğer insanların gözlemlerinden uzakta ve aynı koşullarda ama “yalnız” konumunda bulunması mahremiyetin bir diğer boyutudur. Mahremiyet “kişisel özgürlük” sağlar ve bireyin benliği ve kimliği ile sıkı sıkıya ilişkilidir [40]. Mahremiyet sadece kişiler arasındaki bir ilişki değil aynı zamanda bireyin tek başına kendisine sınır çizdiği alanlardır.


E. Örnek mekânlar ve analizler

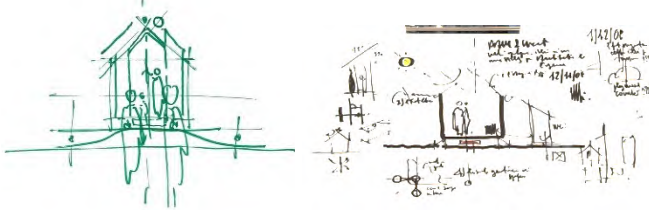
Çalışmada ele alınan mekânların boyutları; insan ölçeğine yakın, 18 ve daha küçük m² olan yaşam alanlarından oluşmaktadır. Çalışmanın kavramsal bölümlerinde ele alınan kriterlerle birlikte incelenen 6 farklı coğrafyada bulunan örnek mekânlar analiz edilmiştir. Bu mekânlar sırasıyla;

- Diogene
- Elo Studio
- Micro Courtyard House
- Habitable Module IWI
- The Hermitage Cabin
- Sınırdaki Barınak

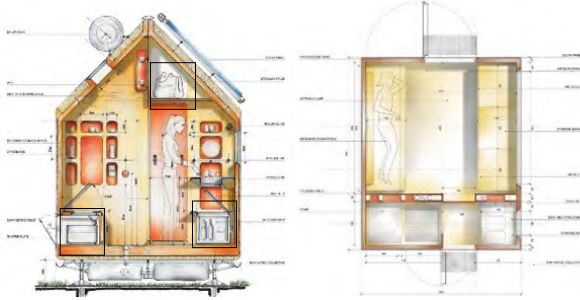
E.1. Diogene

Tablo 2. Diogene künyesi

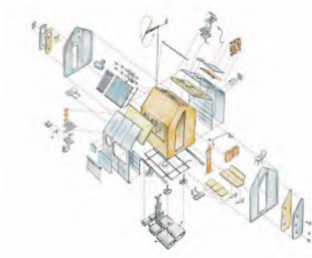
	Projenin adı	Diogene
	Yılı	2013
	Yeri	Almanya
	Tasarımcısı	Renzo Piano
	Alanı	7 m ²



Şekil 5 Diogene'nin ana fikir eskizleri [41]



Şekil 6 Diogene planı ve kesiti [41]



Şekil 7 Diogene aksonometrik çizimi [41]



Şekil 8 Diogene iç mekân görselleri [41]

Diogene, Vitra Kampüs'te yer alan "en küçük yapı, en büyük ürün" olarak adlandırılmaktadır. Diogene'in tasarımı, Renzo Piano'nun öğrencilik yıllarında üzerinde düşündüğü "Bir insanın yaşayabileceği en küçük alan ne kadardır?" sorusu üzerinden şekillenmiştir. Tasarımcı, kurguladığı minimalist temayla bir yaşam prototipi oluşturmuştur (Tablo 2) [41].

Bu yapı ismini Antik Yunan mitolojisinde Diogene'den almıştır. Diogene'in bir fiçı içerisinde yaşadığı söylenmektedir. Renzo Piano bu efsaneden yola çıkarak mimari ölçüde minimal alanı tasarlamaya çalışmıştır. Renzo Piano'nun bu tasarımı, yaşamı sürdürürebilmek için tüm sistemleri barındırmaktadır. Şekil 7'de aksonometrik çiziminde de görüldüğü gibi su toplama sistemi ve enerji üretimi için gerekli tesisatların bulunduğu yapı, sürdürülebilir bir teknik ile tasarlanmıştır (Şekil 5,6,7) [41].

Diogene'nin cephesi tasarlanırken alüminyum malzeme kullanılması ve tüm yüzeylerinde bu malzemenin hemiyüz biçimde oluşturulması dış çevre koşullarına dayanıklılığı konusunda değerlendirildiğinde olumludur. Doğal ışığın içeri girmesini sağlamak için açıklıklar kullanılmıştır. Islak hacimlerin tesisatlarını yapısında barındıran mekân, teknik açıdan şebekeye bağlanmadan işlevleri yerine getirir. Yapıda tercih edilen malzemelere değinilirse, yapının dış yüzeylerinde soğuk bir malzeme kullanımının iç mekâna dair bir ipucu oluşturması beklenilse de iç mekânda farklı olarak ahşap kullanılmıştır. Ahşap sıcak bir malzeme olduğu için kullanıcı açısından olumlu bir etki oluşturmaktadır. İç mekânın kurgusunun oluşmasında işlevsellik ön plandadır.

Aydınlatma ve iklimlendirme için gerekli donatılar yapı içinde gizlidir. Kullanıcı mekânda temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli alanlara sahiptir. Tavan hacminde ve sabit oturma elemanı altında depolama için gerekli alanlar düşünülmüştür. Şekil 6'da Diogene kesitinde kare şablonunda da görüldüğü gibi bu alanlar depolama olarak değerlendirilmiştir. Böylece dinlenme ve uyuma eylemlerinin gerçekleştirildiği alan farklı işleve de hizmet etmektedir. Banyo alanında malzemelerin depolanması için duvarda nişler oluşturulmuştur (Şekil 8).


Merkezde sirkülasyon alanı eylemlerin kolaylıkla gerçekleşmesine olanak tanımıştır. Mekânda katlanır masa yüzeyi haricinde bölücü elemanlar, mobilya ve tezgâh yüzeyleri genellikle sabit olduğundan tasarımın esnek olmadığı görülmektedir. Mekân, modülerlik açısından olumsuzdur.

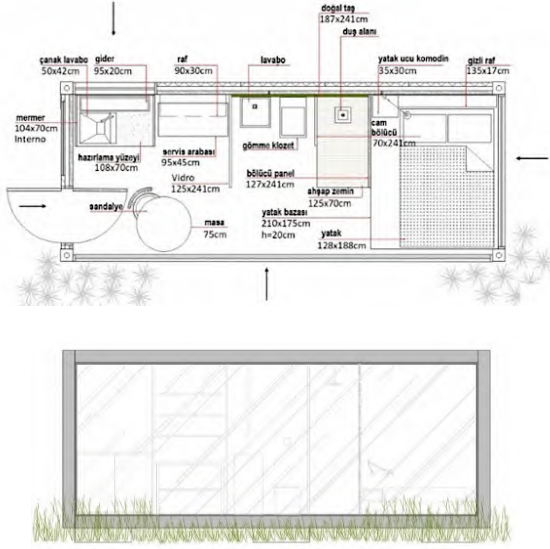
Ahşap malzemeler ve dinamik renk tonlarının kullanımı kullanıcı psikolojisi açısından değerlendirildiğinde olumlu etkileri olabilir. Kullanıcı, mekândaki yüzeyler, boşluklar ve gizli bölmelerle kendi istek ve ihtiyaçlarına göre mekâna yön verebilir. Bu durum kullanıcının mekâna olan aidiyetlik hissini destekler niteliktedir.

Mekânda mahremiyet gereksinimi cephedeki doluluk boşluk oranı ile sağlanmıştır. Açıklıklar değerlendirildiğinde insan ölçeğinin bakış hizasıyla tek bir açıklığın mahremiyetinden söz edilebilir. Mekânda buna bir çözüm oluşturulmuş ve hem mahremiyetin hem de doğal ışığın kontrolünün sağlanması amacıyla tekstil ürünü olan perde sistemi kullanılmıştır.

E.2. Elo Studio

Tablo 3. Elo Studio künyesi

	Projenin adı	Elo Studio
	Yılı	2020
	Yeri	Brezilya
	Tasarımcısı	Ticiane Lima
	Alanı	15 m ²



Şekil 9 Elo Studio planı ve görünüşü [42]



Şekil 10 Elo Studio iç mekân görselleri [42]



Şekil 11 Elo Studio topoğrafya ile ilişkisi [42]

Elo Studio'nun teması, pandemi sonrası evlerin mimarisindeki yeniliklerin yansımalarıdır. Mekân; mutfak, ofis, banyo ve yatak odasından oluşan açık plana sahip bir şeffaf bir konteynerdir. İskandinav tasarım anlayışı ile tasarlanmış mekânda, ahşap ve doğal taş malzemeler kullanılmış, küçük mobilyaları ve çok işlevli alanları vurgulayarak bir kullanıcı için yaşam alanı tasarlanmıştır (Tablo 3).

Yapay aydınlatma güneş enerjisi ile çalışmaktadır. Pencere açıklıklarının fazla olması mahremiyeti azaltırken kullanıcıda tamamen doğanın içindeymiş hissi uyandırmaktadır [42].

Elo Studio'nun pandemide günlerce aynı ortamda karantinada kalan ve günlük rutinlerini gerçekleştirmeye çalışan bireyler için tasarlandığı düşünüldüğünde birçok olumlu yönleri bulunmaktadır.

Yapısal olarak incelenirse zeminden bir basamak yükseklikte konumlandırılmıştır. Yapının tüm cephelerinden doğal ışığın girmesini sağlayan açıklıkların bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu açıklıklar doğal havalandırmaya da imkân tanımaktadır. Şekil 9 'da yer alan planda, alanların yan yana sıralandığı ve açıklık aksında bir sirkülasyon alanının oluştuğu görülmektedir. Böylece doğrudan gelen gün ışığı bu sirkülasyon alanı sayesinde kullanıcıyı, eylemlerini gerçekleştirirken çok rahatsız etmeyecektir.

Yapı tasarlanırken iklimlendirme, aydınlatma ve tesisat donatıları tavan ve duvarlar içerisinde çözümlenmiş böylelikle iç ve dış mekânda estetik bir görünüm elde edilmiştir.

Enerji üretimi, güneş panelleri sayesinde gerçekleşmekte olup sürdürülebilir bir tasarım anlayışının mekânda hâkim olduğu söylenebilir. Sürdürülebilirlik yalnızca yenilebilir enerji kullanımı ile sağlanmakla kalmamıştır. Tasarımda kullanılan malzemelerin de geri dönüştürülebilir olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Mekân işlevsellik açısından incelendiğinde kullanıcı, mekânda temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği alanlara kolaylıkla ulaşabilmektedir. Kullanıcı, mekânda gerekli işlevlerini gerçekleştirebilir. Depolama, yatay yüzeyler ve gizli depolama alanları ile karşılanmaktadır. Raf yüzeyleri farklı işlevlerde kullanılabilir.

Esneklik açısından bakıldığında, mekânda kullanılan ahşap bölücü paneller işlevine göre alanların büyümesini ve küçülmesini sağlamaktadır. Bu durum mekânda bir "büyüme esnekliği" oluşturmaktadır (Şekil 10).


Mekânın çevreyle olan ilişkisi yönünden, açıklıklara fazlaca yer verilmesi, kullanıcı psikolojisi ve aidiyeti açısından değerlendirildiğinde olumludur.

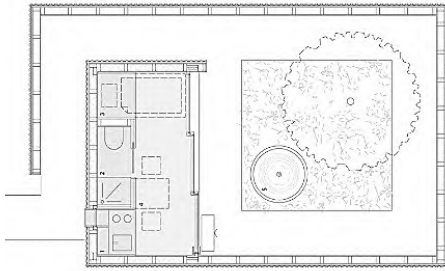
Şekil 10'da görüldüğü üzere mekânda ıslak hacim arkasındaki duvar yüzeyi haricinde tüm yüzeylerde aynı ahşap kaplama kullanılmıştır. Bu durum kullanıcının mekâna eklemeler yapabilmesine ve mekânı kişiselleştirmesine olanak tanımaktadır.

Mahremiyetin sağlanabilmesi ve doğal ışığın kontrol edilebilmesine yardımcı olan ahşap jaluze sistemlerinin mekânda kullanıldığı görülmektedir. Böylece kullanıcı gerektiğinde çevresinden izole olabilmektedir (Şekil 11).

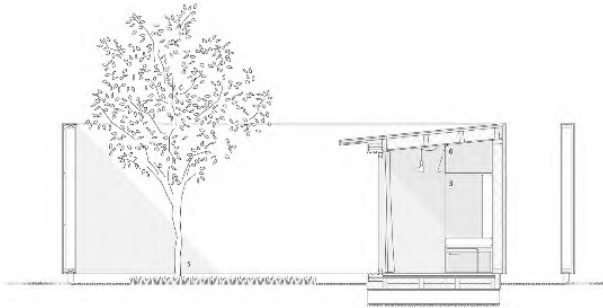
E.3. Micro Courtyard House

Tablo 4. Micro Courtyard künyesi

	Projenin adı	Micro Courtyard House
	Yılı	2018
	Yeri	Almanya
	Tasarımcısı	A.Kaiser Shen
	Alanı	7 m ²



Şekil 12 Micro Courtyard House planı [43]



Şekil 13 Micro Courtyard House kesiti [43]



Şekil 14 Micro Courtyard House iç mekân görselleri [43]

Micro Courtyard House, şehir merkezinde olmasına rağmen yaşam alanını, yüksek duvarların oluşturduğu koridorlar ile dış mekândan ayırmaktadır. Banyo, depolama alanları, mutfak, açılır kapanır masa ve yatak, bir duvar boyunca sıralanmıştır. Bu duvara paralel olan açıklık; yaşam alanını, yapının kendi duvarlarının oluşturduğu avluya bağlamaktadır. Avlu düşüncesi, geleneksel Çin avlulu evlerinden esinlenilmiştir (Tablo 4) [43].

Micro Courtyard House, bölücü duvarlarla sınır oluşturan yapı çevreden soyutlanmıştır. Tasarımda amaç edinilen bu soyutlama plan ve kesitte de kendini göstermektedir (Şekil 12-13). Plan ve kesitte görüldüğü gibi bu sınırlar yapıya girişi oluşturmuş ve yapıya ait bir avluyu meydana getirmiştir. Bu yaklaşım, yakın çevredeki mevcut yapı yoğunluğuna karşı görsel ve işitsel izolasyon ve buna bağlı olarak mahremiyeti sağlamıştır.

Yapının, avluya bakan tek bir cephesinde tavandan zemine kadar cephe boyunca açıklık olduğu görülmektedir. Bu açıklık doğal ışığı iç mekâna ulaştırır. Mekân organizasyonu, kullanıcının fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına göre sıralanmıştır. Kullanıcının gereksinimlerini karşılaması ve alanlara erişmesi sirkülasyon alanı sayesinde gerçekleştirilmektedir. Farklı fonksiyonlara yönelik katlanan, gizlenen ve istiflenen mobilya elemanlarının esnekliği görülmektedir.

Mobilyaların esnek kullanımı kullanıcının minimum alanda maksimum verimle yaşamasına olanak tanımaktadır. Mobilya elemanları, modülerlik göz önünde bulundurularak uygun bir şekilde boyutlandırılmıştır. Şekil 14'te görüldüğü üzere oturma elemanları ve masa yüzeyleri iki farklı şekilde kullanılmıştır.

Yalnızca yapıya ait su ögesi, ağaç ve peyzajın bulunduğu avlunun olması, kullanıcının mekânla aidiyet ilişkisi kurabilmesi açısından değerlendirildiğinde olumludur. Duvarlarda ve mobilya elemanlarında açık renk ahşap tercih edilerek ferahlık hissi yaratılmıştır. Böylece mekânda tercih edilen renk ve dokunun, kullanıcı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir.

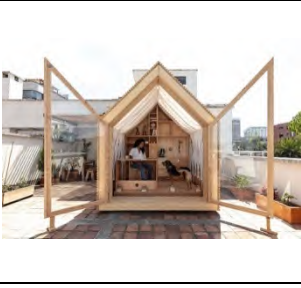
Mekânda bölücü duvarlar, yaşam alanını gün ışığı ve yeşil alanla ilişkisi kesilmeden sosyal çevreden ayırarak yüksek mahremiyet sağlanmaktadır (Şekil 15). Her ne kadar yaşam alanı dış mekândan bağımsız olsa da mahremiyet oluşturması ve doğal ışığın kontrolünün sağlanması amacıyla tekstil ürünü olan perde sistemi kullanılmıştır.

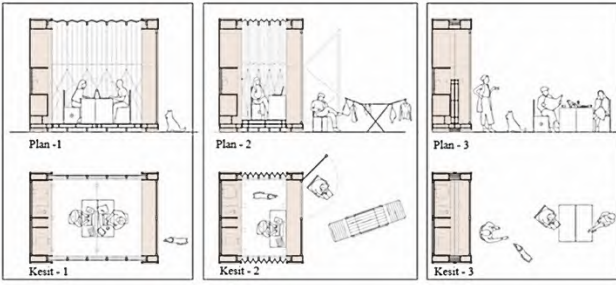


Şekil 15 Micro Courtyard House yapısının çevreyle ilişkisi [43]

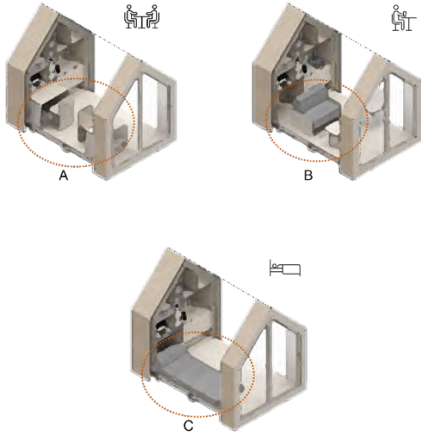
E.4. Habitable Module IWI

Tablo 5. Habitable Module IWI künyesi

	Projenin adı	Habitable Module IWI
	Yılı	2023
	Yeri	Ekvator
	Tasarımcısı	Juan Ruiz, Amelia Tapia
	Alanı	9 m ²



Şekil 16 Habitable Module IWI planları ve kesitleri [44]



Şekil 17 Habitable Module IWI'nin ihtiyaçlara göre farklı işlevlerde kullanımları [44]



Şekil 18 Habitable Module IWI iç mekân görselleri [44]

Habitable Module, seri üretimi ve kolay montaj ile üretilen endüstriyel ve evrensel bir ürün olarak tasarlanmıştır (Tablo 5). Mekân, kullanıcının ihtiyaçlarına göre genişletilebilir veya daratılabilir. Bu işlem katlanır bir biçimde birbirine bağlanan iki modül aracılığıyla gerçekleştirilir. Arka modül, alanın kullanımı için gerekli olan nesnelerin bulunduğu raflardan oluşur ve bu raflarda sandalyeler, masalar istiflenebilir. Ön modül, mekânın girişidir ve tekerlekler üzerinde kayarak bir tekstil ile kaplanmış akordeon tipi yapıyı ortaya çıkarmaktadır [44].

Habitable Module, fabrikada imal edilip konumlandırılacağı alana taşınabilir bir yapıdır. Yapıda bulunan arka modül kullanıcı için temel işlevlere hizmet etmektedir. Habitable Module'de göze çarpan en önemli kriter yapı esnekliğidir. Şekil 16'da bulunan plan ve kesitlerde de anlaşıldığı gibi kullanıcı ihtiyaçlarına göre mekân büyüyüp küçülebilmektedir (Şekil 16). Esnekliğin sağlanmasında kullanılan malzemeler ve birleşim detayları rol oynamaktadır. Katlanabilen yapısı sayesinde, tamamen açıldığında 9 m²'lik bir yaşam alanı olurken tamamen kapatıldığında bir mobilya elemanı gibi davranabilmektedir. Yapının kullanım sıklığı göz önünde bulundurulursa zamanla birleşim detaylarının deformasyonu söz konusu olabilir.

İç mekânda kullanılan mobilyalar birleşerek farklı amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin Şekil 17 A durumunda iki kişinin çalışabileceği bir ofis olarak kullanılırken B durumunda ise dinlenme alanı olarak kullanılmıştır. C durumunda ise tek kişinin uyuyabileceği bir mekâna dönüşmüştür (Şekil 17). Böylelikle mobilya elemanlarının modülerliğinden bahsedilebilir. Mekân, çeşitli amaçlar için kullanılan çok işlevli ve esnek olması yönünden değerlendirildiğinde rasyonel bir çözümdür. Mekânda yer alan mobilyalar geometrik formundan dolayı kolaylıkla kaldırılabilir ve istiflenebilmektedir (Şekil 18).

Kullanıcı bu esneklik sayesinde kendi gereksinimlerine göre mekâna yön verebilmektedir. Kullanıcının, mekânın yapısal biçimini değiştirebilmesi mekâna duyduğu aidiyet ilişkisi açısından değerlendirildiğinde olumludur.

Mekânda bulunan açıklıkta, perdeleme sisteminin çözülmemiş olması düşünüldüğünde mahremiyetin yeterli düzeyde sağlanmadığı gözlemlenmektedir (Şekil 19).

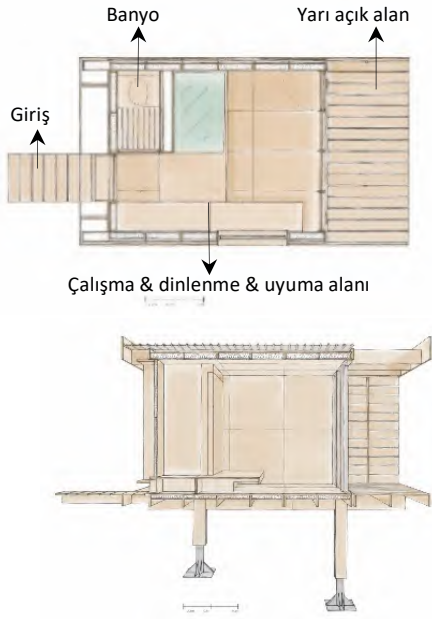


Şekil 19 Habitable Module IWI iç mekâna bakış [44]

E.5. The Hermitage Cabin

Tablo 6. The Hermitage Cabin künyesi

	Projenin adı	The Hermitage Cabin
	Yılı	2022
	Yeri	İtalya
	Tasarımcısı	Ilabb
	Alanı	10 m ²



Şekil 20 The Hermitage Cabin planı ve kesit perspektifleri [45]

Yapı, 60x60 cm'lik dört metal taşıyıcı ayak ile taşınmaktadır (Tablo 6). Girişte, duvar boyunca uzanan oturma alanı, çalışma masası ve depolama alanı olarak hizmet veren bir tezgâh bulunmaktadır. Banyoyu çevreleyen duvarda, oturma elemanının üzerinde asılı duran katlanabilir bir yatak bulunmaktadır. Tasarım ekibi, yapıyı oluştururken Japon çay evleri ve kulübelerinden ilham almıştır [45].

Şekil 20'de bulunan kesitten anlaşıldığı üzere yapının taşıyıcı elemanlarla zemin kotundan yüksekte bulunması yapıya hafiflik kazandırmıştır. Mekân, kullanılan renk ve dokular ile yalın bir tasarıma sahiptir. Plan şeması incelendiğinde iç mekânda ıslak hacim (banyo), farklı gereksinimlere yönelik çalışma, dinlenme, uyuma alanı olarak kullanılabilen alan ve yarı açık alan bulunmaktadır. Yapıda işlevler için ayrılan eylem alanları modülerliği desteklemektedir.

Mekânda fizyolojik eylemlerin gerçekleşmesinde uygun alanlar tanımlanmıştır. Kullanıcı kendi ihtiyaçlarına göre bu alanları kullanabilmektedir. Örneğin Şekil 21'de yarı açık alan, yoga yapmak için kullanılırken Şekil 22'de iç mekân çalışma alanı olarak kullanılabilir. Mekân dinlenme alanı ve aktivite alanı amacıyla da kurgulanabilir (Şekil 23). Aynı zamanda duvar yüzeyinde gerektiğinde açılabilen yatak sayesinde mekân, uyuma alanı olarak tanımlanabilmektedir. Mekânda bulunan yatak, kullanıcı ihtiyaçlarına göre esnekliği sağlayabilmektedir. İç mekân ve mobilya kullanımı esnek tasarım yaklaşımı ile uyumludur. Yapının, vadi yamacında yer alması kullanıcının doğayla iç içe olmasına ve manzarayı seyredebilmesine olanak tanımaktadır. Çevreyle olan ilişkisi yönünden ele alındığında ve kullanıcı psikolojisi ve aidiyeti açısından değerlendirildiğinde olumludur (Şekil 24).

Yapının çevreden izole ve şehir kalabalığından uzakta konumlanması, cephesindeki açıklıkların vadi manzarasına yönelmesiyle birlikte kullanıcının mahremiyetinin göz ardı edilebileceği bir tasarım anlayışını ortaya koymaktadır.



Şekil 21 The Hermitage Cabin yoga amaçlı kullanımı [45]



Şekil 23 The Hermitage Cabin dinlenme ve aktivite amaçlı kullanımı [45]




Şekil 22 The Hermitage Cabin çalışma amaçlı kullanımı [45]

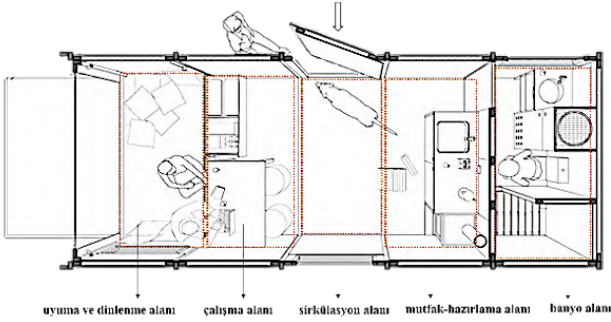


Şekil 24 The Hermitage Cabin'in çevreyle ilişkisi [45]

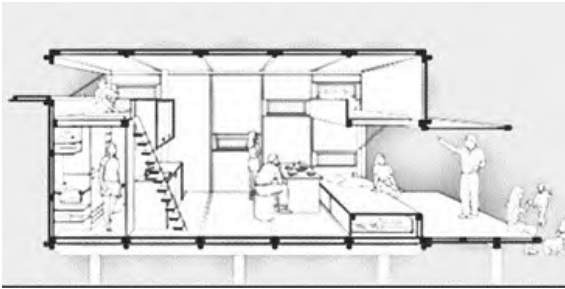
E.6. Sınırdaki Barınak

Tablo 7. Sınırdaki Barınak künyesi

	Projenin adı	Sınırdaki Barınak
	Yılı	2018
	Yeri	Türkiye
	Tasarımcısı	Sevince Bayrak, Oral Göktaş
	Alanı	18 m ²



Şekil 25 Sınırdaki Barınak zemin kat planı [46]



Şekil 26 Sınırdaki Barınak kesit perspektifi [46]



Şekil 27 Sınırdaki Barınak açılabilir cephesi ve iç mekân görselleri [46]

Yapı, Edirne'ye yakın bir köyde yer almaktadır. Fabrikada imal edilip arsaya getirilen hazır elemanlarla yapı inşa edilmiştir. Mimari kabuk, taş yünü yalıtımlı ve hava koşullarına dayanıklı huş kontrplak levhalarla sarılmış lamine ahşap çerçeve ve yükseltilmiş ahşap taşıyıcılardan oluşmuştur (Tablo 7). Oturma, dinlenme, çalışma, mutfak ve banyo alanlarından oluşmaktadır. İç mekânda gemici merdiveni kullanılarak üst kattaki yatma alanlarına erişilmektedir [46].

Yapının cephesindeki açıklıklar, farklı kotlarda bulunan kullanıcıların bakiş hizaları düşünülerek oluşturulmuştur. Mekân bu açıklıklardan gün ışığını iç mekâna yeterince almaktadır.

Zemin katta bulunan uyuma ve dinlenme alanı, yatma ve oturma eylemlerini gerçekleştirilmenin dışında depolama ihtiyacını da karşılamaktadır. Şekil 25'teki perspektif çizimde bu alanın nasıl değerlendirildiği daha net anlaşılmaktadır. Yapının yatay ve dikey yüzeylerindeki oransal ilişki modüler yapım sistemini desteklemektedir. Yatayda 5 birim ve dikeyde 3 birimden oluşan modüller yapıda bir düzen oluşturmaktadır (Şekil 26).

Şekil 27'de solda yer alan görselde olduğu gibi yapının cephesi, farklı seviyelerde açılabilir. İstenildiğinde bir pencere olması ve tamamen açıldığında ise bir teras ve onun üzerinde gölge elemanı oluşturması mekânsal ve kullanım esnekliği sağlamaktadır. Yapı, alanların esnek kullanımı konusunda değerlendirildiğinde olumludur. Şekil 27 iç mekân görselinde görülen asma katın tavanla ilişkisi incelendiğinde kullanıcı için klostrofobik etki oluşturabilir. Bu etkiyi biraz azaltmak amacıyla da bu alanlarda açıklıklar oluşturulmuştur.

Sınırdaki Barınak, arazide bulunan yeşil bitki öğelerinin içinde, insanın doğayla yaklaşmasına araç olmaktadır. İç ve dış mekân kurgusunun ve birlikteliğinin ön planda olduğu görülmektedir. Her kullanıcı için düşünülmüş kişisel uyuma alanları ile küçük ölçekli mekânda bireysel mahremiyet ve mekâna karşı aidiyet sağlanmaktadır.

Mimari kabukta oluşan açıklıkların esnek kullanımı ve bu açıklıkların gerektiğinde tamamen izole bir ortam oluşturabilmesiyle de mahremiyetin sağlanabildiği tespit edilmiştir (Şekil 28).



Şekil 28 . Sınırdaki barınak dış mekân görseli [46]

III. SONUÇ

Ölçek, belirli ihtiyaçlar ve belirli bir düşünce doğrultusunda mekânın fiziksel ve algısal olarak sınırlarının belirlenmesi için gerekli olan tasarım aracıdır. Mimari anlamda ölçeğin, mekânın boyutlarının ve alanlarının tanımlanmasında önemli bir rolü vardır. Konu kapsamında sınırlılığı oluşturan küçük ölçek ile mekânların niceliksel büyüklükleri ifade edilmektedir. Küçük yaşam alanı birçok insan için bir yaşam biçimidir ancak günümüzde pandemi, doğal afetler neticesinde gereklilik haline de gelebilmektedir. Bu birimler her kullanıcı için uygun olmayabilir ancak bu durum küçük ölçekli yaşam için yetersiz birimler olduğu sonucunu oluşturmamaktadır. Küçük ölçekli mekânların verimli kullanılması ve mekândaki donatıların işlevlerini yerine getirmesi bu nedenle önemlidir. Mekân organizasyonunun oluşmasında kullanıcı temel ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine yönelik niceliksel ve niteliksel açılardan belirlenen 6 örnek mekân incelenmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen 6 küçük ölçekli yaşam alanlarının eylem alanları, sınırlı metrekare içinde olup çevresi ile topoğrafik ya da konstrüktif açıdan bağ kurmaktadır. Mekânda temel işlevlere hizmet edebilen yaşam alanlarında temel gereksinimlerin dikkate alınarak iç mekân çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Mekânlarda işlevsellik, esneklik, modülerlik ve taşınabilirlik kriterlerinin yapısal ve mobilya çözümleri olarak uygulandığı gözlenmiştir. Uygulamaların, mekân kullanıcısının aidiyeti ve mahremiyeti üzerinde etkisi olabileceği tartışılmıştır. Seçilen örnek mekânlarda kullanıcıların kendilerini güvende hissetmeleri için gereken mahremiyeti sağlamak, üzerinde durulması gereken önemli bir tasarım problemidir. Çalışmada incelenen küçük ölçekli yaşam alanlarında görülen tasarım kararları olumlu, olumsuz yönleri ve gereklilikleri aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Mekânların çevreyle ilişkisinin Micro Courtyard House ve The Hermitage Cabin tasarımlarında güçlü olduğu görülmüştür. Özellikle bulunduğu konuma göre yapısal ve biçimsel değişimleri söz konusudur. Diğer mekânlar çoğunlukla uygun bulunan her çevreye konumlandırılabilir.

- Mekânı çevreleyen duvar yüzeylerinde büyük açıklıklar tercih edilmiştir. Böylece, kısıtlı bir hacimde doğal ışığın daha fazla içeri girmesi sağlanmıştır. Bununla birlikte küçük metrekarede yaşamın olumsuz etkisi azaltılmıştır.

- İç mekânlarda genellikle açık renkler tercih edilmiştir. Kısıtlı bir hacimde koyu renklerin tercih edilmemesi ile mekânın daha geniş algılanması ve kloströfobik etkinin azaltılması amaçlanmıştır.

- Mobilyaların çok işlevli kullanımı sıklıkla görülmüştür. Bu da küçük metrekareye sahip yaşam alanlarının verimli kullanılmasına olanak tanımıştır. Ancak Habitable Module IWI ve Micro Courtyard House mekânlarında istiflenen mobilya elemanlarının ergonomik olması sorgulanabilmektedir.

- Sınırdaki Barınak'ta diğer mekânlardan farklı olarak insan ölçeğinden büyük bir yükseklik kullanımı görülmüştür. Bu durum mekânda ferahlık yaratırken aynı zamanda kullanıcıya fazladan alan kazandırmaktadır.

Çalışmanın kapsamı içerisinde yer alan mekânlar yaşam alanlarından seçilmiş olup rasyonel bir kullanıma hizmet ederek eylem alanlarından maksimum verim alınması amaçlanmaktadır. Bu verimin oluşması için bazı kriterlerden söz edilmesi gerekmektedir. Mekânda işlevsellik, esneklik, modülerlik ve taşınabilirlik kriterleri açısından mekân

donatıları ve mobilya çözümleri gelişime açıktır. Küçük ölçekli mekânlarda rasyonel çözümlerle işlevleri desteklenen mekân donatıları ve mobilya çözümleri alternatif oluşturması yönünden daha detaylı incelenmesi gereken araştırma konuları olacağı ön görülmektedir. Aynı zamanda kullanıcının psikolojisi, mekâna duyduğu aidiyet ve o kısıtlı mekândaki mahremiyet gereksinimi tasarımlarda önemsenmesi gereken kriterlerdir. Sonuç olarak bu çalışmanın günümüz koşullarında ve gelecekte bu tür mekân organizasyonlarının nasıl olabileceğine dair yapılacak araştırmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- [1] Pınar, E., & Gürani, F. Y. (2019). Kısıtlı hacim çerçevesinde yenilikçi mimari kabin yaklaşımının irdelenmesi, *ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*, 3(2), 97-110. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/907991> (Erişim Tarihi: 20.09.2024)
- [2] Belentepe, A., & Kariptaş, F. S. (2019). Mikro konutların iç mekân tasarımının incelenmesi, *Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(2), 179-195. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/822831> (Erişim Tarihi: 19.09.2024)
- [3] Hasol, D. (1998). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [4] Ching, F. D. K. (2004). *İç mekân tasarımı*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayın, İstanbul.
- [5] Licklider, H. (1965). *Architectural scale*. The Architectural Press, London.
- [6] Mavridou, M. (2007). Magda could the perception of intelligibility be affected by the third dimension of the built environment? In *Proceedings, 6th International Space Syntax Symposium*, İstanbul. <http://spacesyntaxistanbul.itu.edu.tr/papers/longpapers/105%20-%20Mavridou.pdf> (Erişim tarihi: 21.09.2024)
- [7] Akgül, A. (2006). *Mimarlıkta mobilite kavramı: göçebe çingeler ve sirk yaşamı üzerine bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Polen - İTÜ Akademik Açık Arşiv. <http://hdl.handle.net/11527/3414>
- [8] Anonim. (1972). United Nations Conference on the human environment, Human settlements: the environmental challenge / A compendium of United Nations papers prepared for the Stockholm Conference on the Human Environment, *The Macmillan Press*, New York.
- [9] Yaşlıca, E., Şenlier, N., Çalışır Hovardaoğlu, S., & Hovardaoğlu, O., (2002). Tarihi Kentsel Dokularda Yaşam Kalitesinin Artırılmasında Ulaşım Sorunu İçin Çözüm Önerileri . Uluslararası I.Trafik ve Yol Güvenliği Kongresi (ss.456-463). ,Türkiye.
- [10] Berkin, G. (2021). *Modular ve Le Corbusier'nin kulübesi*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [11] Akçaova, M. (2019). *Küçük konutlarda fonksiyonel mobilya tasarım çözümleri ve çağdaş konut örnekleri arasından stüdyo daireler; Konya analizi* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK tez merkezi.
- [12] Özturan, Ö. (2008). *Çağdaş kent yaşamında teknolojik gelişmelerin kısıtlı konut iç mekân biçimlenişine etkileri* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- [13] Gür, Ö. Ş. (1996). *Mekân örgütlenmesi*. Gür yayıncılık, Trabzon.
- [14] Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review google schola, 2, 21-28.
- [15] Evcı, F., Arcan, E. E. (1987). *Mimari tasarıma yaklaşım 1-Bina bilgisi çalışmaları*. Yıldız Üniversitesi, İstanbul.
- [16] Inceoğlu, N. (1982). *Mimarlıkta bina programlama olgusu*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [17] Korur, S., Sayın S., Oğuzalp, E. H., & Korkmaz, S. Z. (2006). Konutlarda kullanıcı gereksinimlerine bağlı olarak yapılan cephe müdahalelerinin fiziksel çevre kalitesine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 21(3), 177-190.
- [18] Onur, S. (2000). *Mobilya biçimlenişine etki eden faktörler ve tasarımcı kullanıcı faktörü üzerine bir yöntem önerisi* [Doktora tezi, Mimar Sinan Üniversitesi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Açık Bilim, Sanat Arşivi. <https://hdl.handle.net/20.500.14124/4381>
- [19] Eyüce, Ö. (1991). *Toplu konut: sorunlar ve nedenleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- [20] Arcan, F., & Evcı, F. (1991) *Mimari tasarıma yaklaşım*. 2K Yayınevi, İstanbul.
- [21] Von Meiss, P. (2013). *Elements of architecture: from form to place*. Routledge, London.

- [22] Hasol, D. (2005). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [23] Yürekli, F. (1983). *Mimari tasarımda belirsizlik: esneklik / uyabilirlik ihtiyacının kaynakları ve çözümü üzerine bir araştırma*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- [24] Karakaş, G., & Sönmez, A. (2019). Mimaride esneklik ve kullanıcı talepleri, *Yapı Dergisi*, 451, 42-45.
- [25] Bomba, D. E. (2006). *Tarihsel gelişim süreci içinde modülerlik ve Şehzade Mehmet Camii'nin modülerlik açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- [26] Vitruvius Pollio, M., Rowland, I. D., Howe, T. N., & Dewar, M. (1999). *Vitruvius: Ten books on architecture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- [27] EtimolojiTürkçe. (2024, 25 Eylül) *Mobil*. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/mobil>
- [28] Arı, E. (2019). *Mobil mekân kavramı kapsamında taşınabilir mekân organizasyonu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- [29] Siegal, J. (Ed.). (2002). *Mobile: the art of portable architecture*. Princeton Architectural Press.
- [30] Versteeg, M. (2006). Mobility between Heaven and Earth. In *Transportable Environments 3* (pp. 108-116). Taylor & Francis.
- [31] Alpay, P., & Tokol, H. T. (2024). Mikro ölçekte olağanüstü durumlara yönelik mobil mekân tasarım modeli önerisi. *Bodrum Journal of Art and Design*, 3(2), 126-144.
- [32] Bilgin N, (1991). *Eşya ve insan*. Gün Doğan Yayınları, Ankara.
- [33] Örer, G. (2002). *Konut-kimlik ev-modeli ve modelin bir örnek olarak İstanbul kentinde uygulanması* [Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. YÖK tez merkezi.
- [34] Dovey, K. (1999). *Framing places mediating power in built form*. Taylor and Francis Books Ltd. Oxfordshire.
- [35] Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London Pion Lmt, Londra.
- [36] Kahvecioğlu, H. L. (1998). *Mimarlıkta imaj: Mekânsal imajın oluşumu ve yapısı üzerine bir model* [Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- [37] Ak, E. (2006). *Bilgisayar teknolojisi eşliğinde mekân kavramının dönüşümü - yeni mekân tanımları* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. YÖK tez merkezi.
- [38] Desagis, M. (2006). *Konut alanı – yaşam alanı ilişkisi açısından küçük konutlar* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. YÖK tez merkezi.
- [39] Colomina, B. (2020). *Mahremiyet ve kamusalılık- kitle iletişim aracı olarak modern mimari*. Metis Yayınları, İstanbul.
- [40] Ünlü, A. (1998). *Çevresel tasarımda ilk kavramlar*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- [41] Bilgiç, B. (2016, 1 Nisan). *Diogene*. Arkitera. <https://www.arkitera.com/proje/diyojen/> (Erişim tarihi: 20.05.2023).
- [42] Pereire, M. (2021, 3 Şubat). *Elo Studio / Ticiane Lima Arquitetura & Interiores*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/956259/elo-studio-ticiane-lima-arquitetura-and-interiores> (Erişim tarihi: 21.05.2023).
- [43] Gonzales M. F. (2018, 18 Nisan). *Micro Courtyard House / Atelier Kaiser Shen*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/892708/micro-courtyard-house-atelier-kaiser-shen> (Erişim tarihi: 22.05.2023).
- [44] Ibrahim, N. N. (2023, 10 Mart). *Juan Ruiz & Amelia Tapia designs IWI, a flexible and transformable space that can be compressed and expanded, depending on each user's needs*. Amazing Architecture. <https://amazingarchitecture.com/tags/habitable-module-iwi> (Erişim tarihi: 31.05.2023).
- [45] Pintos, P. (2022, 18 Ekim). *Hermitage Kulübesi / llabb*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/990689/the-hermitage-cabin-ilabb> (Erişim tarihi: 01.06.2023).
- [46] Griffiths, A. (2018, 21 Mayıs). *Cabin on the Border is an off-grid shelter with walls that open on pulleys*. Dezeen. <https://www.dezeen.com/2018/05/21/so-architecture-cabin-border-turkey-greece/> (Erişim tarihi: 02.06.2023).